

RECENZIJJE, PRIKAZI I INFORMACIJE O PUBLIKACIJAMA — REVIEWS AND INFORMATION ON PUBLICATIONS

Dalibor Davidović i Nada Bezić (ur.): *Nova nepoznata glazba: Svečani zbornik za Nikšu Gliga / New Unknown Music: Essays in Honour of Nikša Gligo*, DAF, Zagreb 2012, 524 str., ISBN 978-953-6956-29-6.

Svečani zbornik za Nikšu Gliga imponira i prije nego što se počne čitati: »korisnika«, a posebno brižnog humanista koji marljivo čita, sakuplja i podcrtava svoju znanstvenu literaturu, može zabrinuti već samim svojim impresivnim vanjskim dimenzijama, koje bi, umjesto brojem stranica (524), bolje bilo navoditi u centimetrima ili čak kilogramima. No briga, da je posrijedi još jedna publikacija kojoj će se teško moći naći prostor na prenapučenim kućnim knjižnim policama, nestaje već pri listanju zbornika i čitanju opsežnog popisa autora koji su u njemu sudjelovali — rijetko se susrećemo s djelom čija je glavna prednost izrazita heterogenost u sadržaju i formi. To se može tvrditi za novi zbornik, objavljen uz 65. rođendan hrvatskog muzikologa, akademika, profesora Nikše Gliga, štoviše, vanjske dimenzije i živopisnu raznolikost priloga mogli bismo razumjeti kao uspjelu metaforu koja opisuje znanstveni *credo* i osobne karakteristike slavljenika. Knjiga tako na nenametljiv način otkriva slavljenikovu dvojaku profesionalnu narav: s jedne strane radi se o vrhunskom muzikologu, znanstveniku koji vjeruje u dosljednost, argumentacijsku narav, teoretsku potkrepljenost i terminološku pročišćenost raspravâ (to uostalom dokazuje jedno od njegovih temeljnih djela, *Pojmovni vodič kroz glazbu 20. stoljeća*), s druge pak strane o neumornu posredniku Nove glazbe, promotoru, katalizatoru, motivatoru, dakle o osobi koja se s jednakom lakoćom i samosviješću kreće u ozbiljnim, znanstvenim krugovima i u opuštenijim umjetničkim skupinama sklonima inovacijama. Tako je Gligo na izuzetan način oplemenio svoju znanstvenu misiju: teoretsko znanje je prelio u »uporabno« —

muzikološke spoznaje odredile su poslanje Muzičkog biennala Zagreb, manifestacije koja je upravo pod njegovim vodstvom (1977. i 1979) dosegla svoj vrhunac i upisala se na kartu najvažnijih europskih festivala suvremene, nove glazbe, u posve emfatičkom značenju te riječi.

U svečanom zborniku jasno se zrcali raznolikost Gligovih interesa, vječna radoznalost, želja za uvijek novim zvučnim događajima, glazbenim razmišljanjima i snažna želja za raspravljanjem i razjašnjavanjem znanstvenih problema. Zbornik je dobio naslov po simpoziju što ga je slavljenik 1977. godine priredio u okviru Biennala, a urednici zbornika su ga iskoristili za naznaku triju većih sadržajnih blokova. Naslov je naravno oblikovan kao svojevrсна tautologija — ono što je novo trebalo bi logično biti i nepoznato — ali struktura zbornika može nas poučiti da ipak postoji važna distinkcija, da se dakle »nepoznato« može kriti i u »starom« ili »drugom«, a ne samo u »novom«.

Prvi blok zbornika, s naslovom *nova*, donosi priloge koji su u užem smislu povezani sa sadržajem termina *nova glazba*. U njemu prevladavaju memoarski i prigodni tekstovi Gligovih prijatelja skladatelja (Dieter Schnebel, Frank Corcoran, Vinko Globokar, Mladen Tarbuk, Michael Fahres, Dieter Kaufmann, Walter Zimmermann, Stevan Kovacs Tickmayer, Ben Johnston, Miroslav Miša Savić) i izvođača (pijanisti John Tilbury i Herbert Henck), unutar kojih su također i pravi umjetnički prilozi (Ruben Radica, Silvio Foretić, Richard Lerman, Robert Moran, Miloš Raičković, Marko Ruždjak, Ališer Sijarić, Mirela Ivičević, Josef Anton Riedl) — slavljeničke, rođendanske skladbe, koje su na sadržajan, metaforički ili strukturni način povezane sa slavljenikom. Među njima posebno mjesto pripada skladbi Marka Ruždjaka *Vedute (za Nikšu)*, jer je riječ o klavirskom triju koji već opsegom premašuje prigodnu namjenu i na taj način pokazuje posebnu vezu između autora i slavljenika. Pored memoarskih zapisa, esejističkih priloga povezanih sa slavljenikom i prigodnih skladbi, prvi blok zbornika čine još i znanstveni članci, koji se usredotočuju na terminološka, sadržajna i povijesna pitanja povezana s *novom glazbom*.

Među autorima znanstvenih članaka koji ispunjavaju dva sljedeća opsežna bloka nalaze se imena znanstvenih suputnika jubilarca, koji u skladu s Gligovom otvorenošću dolaze iz različitih grana znanosti o umjetnosti. Drugi blok stavlja u prvi plan *nepoznatu* glazbu, dakle između ostalog i gregorijanski koral redovnica (Katarina Livljanić), glazbeni arhiv franjevačkog samostana u Sinju (Hana Breko Kustura), glazbeni repertoar pjesmarica Konrada Potočnika (Zdravko Blažeković), Kopitarovu inicijativu za nastanak slavenskih nacionalnih opera (John Neumeier). Među autorima se, uz muzikologe i etnomuzikologe (Ivanka Stoianova, Koraljka Kos, Eva Sedak, Matjaž Barbo, Ivan Čavlović, Ennio Stipčević, Katarina Livljanić, Hana Breko Kustura, Zdravko Blažeković, Bojan Bujić, Vjera Katalinić, Nada Bezić, Leon Stefanija, Werner Jauk, Naila Ceribašić, Svanibor Pettan, Sanja Majer-Bobetko i dr.), nalaze i znanstvenici iz drugih humanističkih znanosti (John Neubauer, Vladimir Biti, Josip Užarević, Nadežda Čaćinović, Feđa Vukić) pa čak i vizualni

umjetnici, koji se naravno koriste suvremenim izrazom, postupkom, medijem i materijalom (Ingeborg Fülepp, Heiko Daxl, Dan Oki), što ukazuje na širok odjek Gligova životnog rada.

Zadnji sadržajni blok, sa širokim naslovom *glazba*, donosi još uvide u »druge« glazbe, kulture, umjetnosti ili drugačije perspektive i metode, s čime se krug Gligovih impulsa, prijateljstava i utjecaja zaključuje. Izniman broj objavljenih priloga (63, čemu su dodane i opširna biografija te bibliografija), raznolika provenijencija autora prema zanimanjima (skladatelji, glazbenici, muzikolozi, literarni komparatisti, filozofi, prevoditelji, likovni umjetnici i *performeri*), široko prostrta žanrovska paleta tekstova (znanstveni članci, kratki prigodni tekstovi, čestitke, eseji, skladbe, glazbene grafike, fotografije, likovni kolaži, zamišljeno pismo), heterogenost izabranih tema (od gregorijanskog korala do pitanja povezanih s najsvremenijom *cyber*-praksom) i jezični Babilon (većina članaka je napisana na materinjskom jeziku autora, čemu su dodani kratki sažeci na hrvatskom i engleskom, dakle ispremiješani su tekstovi na njemačkom, engleskom, francuskom, hrvatskom i slovenskom jeziku) samo još više zrcale slavljenu otvorenost, raznolikost interesa i izvora nadahnuća, povezanih sa željom za otkrivanjem *novoga, nepoznatoga* i naravno *glazbenog*.

Prava ocjena vrijednosti zbornika tako nije povezana jednostrano samo s kvalitetom pojedinih priloga — treba je prepoznati upravo u njihovu izuzetnom bogatstvu i u heterogenosti, s kojom se u pisanoj riječi odrazila osobnost jubilarca.

Gregor POMPE

Ljubljana

(prevela sa slovenskog Nada Bezić)

Ivana Tomić Ferić: *Julije Bajamonti (1744.-1800.): Glazbeni rječnik. Transkripcija, prijevod, komentari*, Hrvatsko muzikološko društvo, Zagreb 2013, 478 str., ISBN 978-953-6090-46-4.

Literatura o Juliju Bajamontiju (1744-1800), splitskom liječniku, polihistoru i skladatelju, svjedoči o njegovoj općoj i vrlo širokoj naobrazbi, o primarnoj liječničkoj struci, povjesničarskim radovima, te o glazbeničkoj djelatnosti *maestra di cappella* u splitskoj katedrali i o njegovim skladbama. *Glazbeni rječnik*, koji se u rukopisu čuva kao dio njegove ostavštine u Arheološkom muzeju u Splitu (dok su njegove skladbe pohranjene u zbirci muzikalija katedrale u Splitu, u Zbirci Algarotti u Zagrebu te u nekim drugim glazbenim arhivima, uglavnom na širem splitskom području) u ovome je radu po prvi put iscrpno obrađen kao još jedan aspekt stvaralaštva najznačajnijeg polihistora i skladatelja u dalmatinskoj i hrvatskoj glazbenoj kulturi 18. stoljeća, koji je na južnohrvatskim prostorima nastavio

intelektualnu tradiciju Marulića, Držića i Hektorovića. Rukopis *Rječnika* — prvoga takve vrste u hrvatskim zemljama — kako ga opisuje autorica na str. 26, pisan je »na papiru formata 14,5 x 19,2 cm, uvezan u tvrde, kartonske korice (...) na kojima je nalijepljena etiketa (...) i olovkom dopisan naslov *Musica*.« Obasiže 165 numeriranih stranica, koje nisu sasvim ispunjene »već je za svako slovo ostavljen prostor za eventualne dodatne zabilješke (...). *Rječnik* donosi nešto više od tri stotine glazbenih termina (...). Tekst je pisan talijanskim i francuskim jezikom, s ponekim latinskim i grčkim citatima.« Ovdje valja dodati da Bajamonti ne piše samo o pojmovima već donosi natuknice o nekolicini glazbenika, kao što su Guido (d'Arezzo), Lulli (Jean-Baptiste Lully), Willaert, Vallotti i Zarlino, no mnoge druge spominje unutar objašnjenja pojedinih glazbenih pojmova.

Knjiga Ivane Tomić Ferić podijeljena je u četiri dijela: u prvome, nakon uvodnih poglavlja o Bajamontiju i opisa materijala, u namjeri da — kako sama kaže — dešifrira, protumači, analizira i uspoređi pojmove i natuknice iz Bajamontijeva leksikona s originalnim izvorima, pregledno prezentira artikulaciju Bajamontijeve građe, koju iščitava kao cjeline vezane uz glazbenu teoriju te uz opise glazbala. Uz svaku od tih cjelina donosi popise i klasifikaciju termina te ih razlaže na odgovarajuće podteme. Na području teorije glazbe tako su klasificirani i obrađeni pojmovi koji se odnose na tonske sustave, kontrapunkt, ritam (mjeru, takt) i notaciju.

Zahvaljujući Bajamontijevu širokom obrazovanju, i njegov pristup glazbenoj građi bio je određen multidisciplinarnošću (čemu je posvećeno posebno poglavlje), koja je s glazbom objedinila prirodne znanosti, medicinu i psihologiju te poeziju i filozofiju. Analiza ovoga područja iznijela je na vidjelo činjenicu da se Bajamonti na prirodnoznanstvenom području služio gotovo isključivo najnovijom, njemu suvremenom literaturom (iz razdoblja 1740-83), što taj aspekt Bajamontijeva *Rječnika* čini najmodernijim u odnosu na sva ostala područja (medicinu, poeziju, filozofiju te glazbenu teoriju i organologiju).

U radu na *Rječniku* Bajamonti je koristio Rousseauov *Dictionnaire de musique* (1768), vjerojatno iz knjižnice Mihe Sorkočevića, no autorica otkriva i druge izvore na koje se intenzivno oslanjao: upotrijebio je i naveo ukupno 63 naslova, među kojima se nalaze glazbeno-teorijska i glazbeno-historiografska djela d' Alemberta, F. Algarottija, Aristoksena, E. de Arteage, G. M. Artusija, J. B. Dubosa, V. Galileia, V. Manfredinija, Plutarha, J.-J. Rousseaua, G. Tartinija, Z. Tevoa, G. Zarlina i drugih, ali i da je konzultirao opću literaturu s područja politike, prava, fizike, astronomije, prirodne filozofije, pjesništva, opće i crkvene historiografije i ostalog, takvih autora kao što su npr. Ciceron, D. Diderot, Horacije, J. Kepler, Montesquieu, I. Newton, Voltaire i dr. Ovome se mogu pridodati i naslovi jedanaest talijanskih i francuskih časopisa te daljnjih 58 djela poznatih i manje poznatih autora od antike do 18. stoljeća.

Drugi dio rada po prvi put predstavlja minuciozno transliteriran složen, katkad i nečitak, Bajamontijev rukopis cijeloga *Rječnika*, u koji su uklopljeni i Bajamontijevi crteži, skice i tablice.

Slijedi treći dio knjige s prijevodom *Rječnika*, popraćen brojnim bilješkama, te osobito vrijednim Komentarima u kojima autorica objedinjuje neke Bajamontijeve natuknice, raštrkane na raznim stranicama *Rječnika*, te pojašnjava neke nedorečenosti, nejasnoće i donosi suvremena tumačenja.

Četvrti dio knjige predstavljaju ne samo korisna pomagala nego i faksimilne dodatke iz Bajamontijeva autografa, poput notnih primjera i pojedinih slabo čitljivih stranica, kojima autorica ilustrira teškoće s kojima se uspješno uhvatila u koštac. Popisi obuhvaćaju imena skladatelja (20), glazbenih pisaca (47) i graditelja glazbala (20) na koje se Bajamonti referira, a potom i popis djela na koja se oslanja i to: citiranih traktata (već spomenuta 63 naslova), časopisa (11) i ostalih navedenih djela (58). Sve te naslove, koje je i fizički konzultirala, uz dodatnu opsežnu literaturu, autorica je navela u bibliografskom popisu. Napokon, opširniji sažetak na engleskom jeziku omogućuje barem općenit uvid u izvrsna autoričina postignuća i zaključke, koji su komplementarni talijansko-francuskom izvorniku *Rječnika*.

Napokon, u upoznavanju s Bajamontijevim općim i posebno glazbenim djelovanjem, uvid u ovaj *Rječnik* daje dodatne dragocjene podatke o Bajamontijevoj ličnosti, njegovu znanju i preferencijama. Autorica se posebno zaustavlja na glavnom Bajamontijevu uporištu: Zarlinovu djelu *Le Istitutioni harmoniche* (1558), koje je zastupljeno gotovo u polovici Bajamontijevih pojmova. Jedan noviji teoretičar tog doba, Zaccarija Tevo, prisutan je u 22 natuknice, osobito one koje se bave grčkom teorijom. Zanimljivo je, da je njegov traktat *Il musico testore* (1706), uz onaj nešto mlađeg Fabrizija Tettamanzija *Breve metodo per apprendere fondatamente e con facilità il canto fermo*, često prisutan u hrvatskim sakralnim glazbenim zbirkama na obali i u kontinentalnom dijelu Hrvatske. Time je moguće relativizirati moguću zamjerku o zastarjelosti Bajamontijeva izbora izvora, koji varira od renesansnih do suvremenih. Preko takvih spojeva staroga i novoga moguće je usporediti i Bajamontijevo skladateljsko djelovanje, u kojem uspješno spaja elemente staroga (baroknoga) i novoga (klasicističkog) stila, što ga očituje — kako je to ustvrdila Koraljka Kos — kao »skladatelja prijelaza«. Eventualna buduća analiza cjelokupne Bajamontijeve ostavštine (pisama, spisa, dokumenata i glazbe) trebala bi ići u tom smjeru, a minuciozan rad Ivane Tomić Ferić na njegovu *Rječniku* — što je zapravo doradana verzija njezine doktorske disertacije obranjene 2006. godine na Odsjeku za muzikologiju Muzičke akademije Sveučilišta u Zagrebu — u tome će predstavljati nezaobilaznu cjelinu.

Vjera KATALINIĆ
Zagreb

